

BIBLIJSKA HODOČAŠĆA KAO SREDSTVO EVANGELIZACIJE

ADALBERT REBIĆ

Počet ću svoje izlaganje po skolastičkoj metodi: najprije ću razjasniti pojmove.

Hodočašćenje je putovanje vjernika k svetome mjestu što ga je posvetilo očitovanje nekog božanstva ili djelatnost nekog religioznoga učitelja ili osnivača religije u namjeri da se ondje prikažu molitve u izuzetno povoljnom okolišu. Na svetome mjestu obično je podignuto neko svetište u kojem i oko kojeg se skupljaju vjernici. Posvećeno mjesto može biti ili u zemlji hodočasnika ili pak izvan njegove zemlje, čak u vrlo udaljenim zemljama. Cilj hodočašćenja obično je postizavanje nekog materijalnoga ili duhovnoga dobra koje po vjerovanju hodočasnika to sveto mjesto može posredovati. Hodočašće je po svojoj naravi obično vezano uz neke žrtve i odricanja. I dobro koje hodočasnik traži upravo je nagrada za izvršeni napor. Dobra koja se tu traže mogu biti vrlo različita, te idu od ozdravljenja do postignuća vječnog života.¹

Prema tome, hodočašćenje pretpostavlja ove elemente: a) *mjesto* prema kojem se hodočasnici kreću; b) *pokret, pješačenje* koje može biti individualno ili kolektivno; c) *cilj* hodočašćenja koji se sastoji u postizavanju nekog duhovnoga ili materijalnoga dobra. Hrvatska riječ *hodočašćenje* očigledno pretpostavlja *hod*, ali se u novije vrijeme umjesto *hoda* sve više koriste suvremena prijevozna sredstva (autobusi, zrakoplovi).

Hodočašćenje je vrlo omiljena praksa među pobožnim svijetom, jer:

a) upošljava sve čovjekove sposobnosti (audio-vizualne, motorne, emocionalne); b) produbljuje zajedničarske veze koje su vrlo važan čimbenik u vjerskim emocijama; c) naglašava vrijednost i produžuje spomen na vjerske uspomene koje su s tim mjestom povezane; d) učvršćuje međunarodne, društvene, kulturne i civilizacijske veze koje nadilaze granice naroda ili čak rase. Hodočasnici se obično na dugom putu zaustavljaju, trguju, kupuju i prodaju, sastaju se s nepoznatim ljudima, izmjenjuju materijalna i duhovna dobra, upoznaju kulturne vrednote naroda u čiju su sredinu došli kao tuđinci ili kroz čiju su sredinu prošli. Zato se hodočašćenje kao takvo pojavljuje dosta kasno u povijesti religija, onda naime

¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Fenomen hodočašćenja u Bibliji i u Islamu*, u: BS LIV/1984, str. 516 s; T. G. PINCHES, *Pilgrimage*, u: James HASTINGS, *Encyclopaedia of Religions and Ethics*, vol X, col. 12 a.

kad je već došlo do određena napretka u društvenim odnosima (obitelj, klan, pleme, narod, država, ceste, putovi, svetišta i slično. Nije zanemariva stoga i ekonomska strana hodočašćenja, slično kao kod turizma uopće. Iz posljednjega očigledno je da hodočašćenje ima itekakve izgleda za evangelizaciju onih koji u hodočašću sudjeluju.²

Izraz »biblijska hodočašćenja« očigledno treba shvatiti kao hodošaća na sveta biblijska mjesta a ne kao praksu hodočašćenja u Bibliji. Želim govoriti o hodočašćima u prvom smislu, to jest o hodočašćima na sveta mjesta povezana sa Svetim pismom a posvećena životom i djelovanjem starozavjetnih izraelskih likova, osobito osobe Isusa Krista i njegove majke Marije. Mislim na hodočašća u Svetu zemlju: u Jeruzalem, Betlehem, Nazaret, Kafarnaum, Jerihon, Hebron, Beer-Šebu, Samariju i drugdje u Svetoj zemlji). O povijesti tih hodočašćenja napisao sam nešto u članku »Fenomen hodočašćenja u Bibliji i u Islamu« (BS LIV/1984, osobito str. 522–527).³

Što podrazumijevamo pod »evangelizacijom?« »Evangelizacija je sveukupni proces pomoću kojega Crkva, Božji narod, pokretana Duhom *naviješta* svijetu Radosnu vijest (evanđelje) kraljevstva Božjega, *svjedoči* među ljudima nov način života i djelovanja koji je njime svečano započeo, *odgaja* u vjeri one koji se obraćaju evanđelju, *slavi* u zajednici vjernih, po sakramentima, prisutnost Gospodina Isusa i dar Duha, svojom snagom *prožima* i *preoblikuje sav vremeniti red*.⁴ Iz te definicije možemo istaknuti neke vrlo važne elemente: naviještanje evanđelja, odgoj u vjeri, slavljenje sakramenata (osobito euharistije), prožimanje svakidašnjeg života vjerskim, konkretno evanđeoskim, elementima i preoblikovanje osobnog života i reda u sebi i oko sebe.

Biblijska su hodočašćenja izvanredna prilika za evangelizaciju, i za primarnu (neki se hodočasnici po prvi put susreću s evanđeljem, odnosno s biblijskim sadržajem općenito) i za sekundarnu evangelizaciju (hodočasnici obnavljaju svoja već zaboravljena vjerska znanja ili iskustva i produbljuju ih).

U svojem dugogodišnjem organiziranju hodočašćenja razlikujem dvije skupine: a) hodočasničke skupine (vjernici i pokoji svećenik i redovnica), b) sudionici biblijsko-arheološkog seminara (svećenici i redovnice). Razlika je ne samo u trajanju hodočašća (prva hodočašća obično traju po tjedan dana, a druga dva tjedna) nego i u kvaliteti. Hodočasnici koji prođu svetim mjestima u tjedan dana moraju velik dio biblijskih mjesta vrlo brzo pogledati, te nemaju vremena zaustavljati se i tu obavljati svoje osobne pobožnosti u tišini i na duže vrijeme. Sudionici biblijsko-arheološkog seminara, naprotiv, imaju dosta vremena te mirno i temeljito razgledavaju sveta mjesta i ondje se mole u tišini i na duže vrijeme i opetovno, već prema njihovoj želji. Sudionicima biblijsko-arheološkog seminara zatim priređujemo predavanja (zemljopis, klima, povijest i politika zemlje, upoznavanje judaizma i islama, arheološka tumačenja iskapanja pojedinih biblijskih mjesta,

² Usp. A. REBIĆ *nav. dj.*, str. 517; F. HEILER, *La priere*, Paris, 1931, str. 150; G. VAN DER LEEUW, *Phaenomenologie der Religion*, Tübingen, 1956, str. 456; J. P. STEFFES, *Wallfahrt und Volkstum in Geschichte und Leben* (izd. G. Schreiber), Düsseldorf, 1934, str. 184–216.).

³ Usp. Adalbert REBIĆ *Hodočašća u Svetu zemlju u posljednjih 100 godina*, u: BS LIV/1984, str. 553–560.

⁴ *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, KSC, Zagreb, 1991, str. 184.

temeljitiye razgledavanje iskopina biblijskih mjesta, egzegeza izabranih odlomaka Biblije i predavanja duhovnog sadržaja). Za te druge u obzir dolazi i zajedničko moljenje Časoslova naroda Božjega i organiziranje slavljenje euharistije na gotovo svim svetim mjestima.

Iz rečenoga je jasno da sudionici biblijsko-arheološkog seminara zapravo ne doživljavaju evangelizaciju, budući da je riječ o svećenicima i redovnicama, koji su itekako evangelizirani, nego je riječ o produbljivanju evanđeoskih sadržaja i o upoznavanju geografsko-povijesno-arheološke pozadine evanđelja, što njima kao katehetskim djelatnicima uvelike koristi.

Stoga veću važnost za suvremenu evangelizaciju imaju hodočašća u kojima sudjeluje velik broj laika, i onih koji su aktivni vjernici i oni koji s Crkvom i nisu u neposrednoj vezi. Oni u takvim hodočašćima uistinu doživljavaju evangelizaciju. Prije svega, cijelo vrijeme hodočašćenja oni slušaju biblijske sadržaje koji su povezani s određenim svetim mjestima u Palestini. Tamo slušaju čitanje odlomaka Biblije i Starog i Novog zavjeta. Mnogi se na taj način po prvi put suočavaju s dnevnim čitanjem Svetog pisma, s razmišljanjem o poruci Svetog pisma, na što ih potiče vođa. Naime važno mjesto u svemu tome imaju homilije u crkvama i tumačenje biblijskih tekstova na putu. Tako su hodočasnici sve vrijeme hodočašća neprestano »bombardirani« riječju Božjom. Oni su kao njiva na koju sijač u izobilju neprestano sije sjeme Riječi Božje, a sama hodočasnička klima, ozračje (pjesme i raspoloženje) jest ono što je za njivu kiša.

Mnogi hodočasnici po prvi put dolaze u izravan dodir sa svećenikom, vođom putovanja. Postavljaju mu pitanja, i ona koja se tiču biblijskih tekstova a i ona koja se tiču različitih područja kršćanskog života. To im je prilika da prijateljski razgovaraju o svemu što ih muči, što im je nejasno ili pak što ih je na putu zagolicalo. Budući da se na hodočašćenju stvara posebna duhovna i materijalna klima, ozračje i vođa, koji je svećenik, postaje im bliz i prijatelj. Iznijet ću jedan primjer. U jednoj skupini hodočasnika bilo je nekoliko liječnika koji su s nama išli na kongres liječnika u Jeruzalem. Većina ih je bila stalno s nama na hodočašćenju, radije nego na predavanjima na kongresu. A jedna je osoba bila politički aktivna, član Partije, s aktivnom ulogom u Partiji. S početka se držala po strani, kao da ne spada ovamo, osim po jeftinoći putovanja. A onda se počela približavati, ulazila u crkve na misu. Potom je aktivno sudjelovala: molila, pjevala... Na kraju mi je pristupila i rekla: »Doktore, nisam dosad znala da su svećenici tako normalni ljudi i dobri prijatelji! Pa ja sam ovdje sklopila nekoliko prijateljstva sa svećenicima u kojima su mi uvijek govorili da su ovakvi i onakvi.« Uistinu, u grupi je bilo desetak svećenika. Odratih gospođi: »Gospođo, ja vas promatram i divim vam se i pretpostavljam da biste na kraju i kronicu s oduševljenjem molili kad biste još duže bili s nama!« Nekoliko sam je puta poslije toga sreo u gradu. Uvijek me pozdravila s oduševljenjem, svjedočeci da joj je to bilo najljepše, najsadržajnije i najupečatljivije putovanje koje je imala u životu. A putovala je puno! Takvih primjera mogao bih iznijeti vrlo mnogo!

Vrlo važnu ulogu na biblijskim hodočašćima ima slavljenje euharistije. Hodočasnici imaju priliku da svaki dan sudjeluju u euharistijskom slavlju. Nisam nikad u tome imao poteškoća: svi su uvijek htjeli svaki dan biti na misi. Homilija pod misom ima također vrlo važno mjesto. Homilije su redovito povezane s mjestom na kojem slavimo euharistiju: u crkvi Navještenja u Nazaretu homilija

je uvijek posvećena utjelovljenju Riječi Božje i Mariji – »Neka mi bude po riječi tvojoj!« (Lk 1,38). U crkvi rođenja Isusova u Betlehemu homilija je posvećena božićnom otajstvu. U Kafarnaumu, odnosno na Gori blaženstava, propovjednik protumači ukratko poruku blaženstava, u dvorani do Posljednje večere otajstvo euharistije, na grobu Isusovo otajstvo muke, smrti i uskrsnuća. Tako već u okviru euharistijskog slavlja hodočasnik ima priliku da rekapitulira otajstva iz života Isusova. Hodočasnici slave euharistiju s posebnim žarom. Pristupaju k stolu kruha Gospodnjega.

Svaki dan, osobito u autobusu, zajednički izmolimo kronicu. Prije i poslije jela molimo svi zajedno molitvu, bilo da smo smješteni u crkvenim hospicijima ili u građanskim hotelima. Time pokušavamo ljude priučiti da se prije i poslije jela mole. Na početku putovanja, ujutro, obvezatno počinjem putovanje molitvom »Anđeo Gospodnji« (tu molitvu molimo u podne i na večer, ako ulovimo priliku). Tako ljude priučavamo na svagdanje molitve. Molitvena je atmosfera vrlo važna. Molitvi na hodočašću posvećujem posebnu pozornost. Nastojim da hodočašće bude više duhovna vježba nego odmor i zabava.

Evangelje je živa Božja riječ ljudima; to je njegova eshatološka prisutnost, njegova spasenjska snaga u današnjem životu ljudi za svakoga tko vjeruje. Hodočasnici imaju priliku da na hodočašću dožive blizinu Božju, njegovu spasenjsku snagu. Da hodočasnici na putu po Svetoj zemlji dožive nešto duboko, to se može zaključiti iz njihovih oduševljenih izjava na kraju putovanja. Oni su na kraju *preobraženi, obraćeni*. A to je i cilj evangelizacije; to je cilj hodočašća. Biblijsko hodočašće ima za cilj i to da hodočasniku ponovno pruži priliku da se opredijeli za Krista i da ga slijedi, da prione uz njegovu osobu i nov način života, koji je Isus započeo kao mogućnost spasenja za sve. Kad hodočasnik dođe doma, on djeluje na druge, na svoju okolinu. To je sasvim naravno! Njegovo osobno obraćenje uključuje i obnovu, odnosno obraćenje i onih s kojima zajedno živimo. Svima je nama zadaća stvaranje »novog čovjeka« i preoblikovanje društva.

Povezan s evangelizacijom za vrijeme hodočašćenja jest i čin *svjedočenja*. Svjedočenje je znak obraćena čovjeka, znak žive vjere, čvrste nade i djelotvorne ljubavi. Hodočasnici pokazuju naizvan znakovima, riječima i djelima ono što su u svojoj nutрини za vrijeme putovanja doživjeli. Među njima se stvaraju prijateljstva, produbljuje se solidarnost.

Kratka povijesni pregled mojih biblijskih hodočašća

Prvo hodočašće u Svetu zemlju, zapravo biblijsko-arheološki seminar za studente teologije, organizirao sam od 2. kolovoza do 7. rujna 1966. Bilo je 36 studenata teologije (među njima trojica svećenika: ja, dr. Srećko Badurina i dr. Luka Milanović). Bili su iz svih biskupija Jugoslavije. Poslije toga mirovao sam sve do 1975, kad su političke prilike, a osobito one materijalne, bile nešto povoljnije. Tada smo vlč. Leopold Tepeš i ja u suorganizaciji s Generalturistom organizirali veliko hodočašće (150 hodočasnika, od toga 45 svećenika), na čelu s nadbiskupom Franjom Kuharićem. Od tada sam to (na početku još nekoliko puta s L. Tepešom, do 1978) sam organizirao u suorganizaciji s Dalmacijaturistom, Generalturistom, Astraturisom a najviše u organizaciji Atlasa (s gospodinom Sašom Vučkovićem). Svake sam godine polazio s hodočascima u Svetu

zemlju i gotovo svake godine jedanput održao biblijsko-arheološki seminar za svećenike i redovnice. Zadnjih sam godina (od 1984) bio godišnje do šest puta u Svetoj zemlji. Do sada sam bio s hodočasnici ukupno 49 puta. Najčešće sam bio sam kao vodič ili u zajedništvu s kolegama Jerkom Fućakom (dva puta) i Tadejom Vojnovićem (jedanput). Sa mnom je bilo u Svetoj zemlji do danas ukupno 2.980 hodočasnika i hodočasnica. Od toga su gotovo jedna trećina bili svećenici i oko 150 redovnica. To je svakako zadivljujući broj! Dakako, posljednjih su godina i drugi vodili hodočasnike u Svetu zemlju.